

Seznam vědeckých článků
v Programech tohoto gymnasia obsažených.

Rok	Název článku	Spisovatel
1868	O církevních imunitách v Čechách a na Moravě.	Václ. Ropt.
1869	O poměrech časových passiva českého, hledie k já- zykům staroklasickým.	Vojtěch Kolismich.
1870	T. Makeda Plauta římské komedie.	Theodor Lazar.
1871	O matematických základních operacích se zvláštním ohledem na čísla t. zv. pomyslná.	Dr. Adam Šosek.
1872	O matematických základních operacích se zvláštním ohledem na čísla t. zv. pomyslná. (Ukonč.)	Dr. Adam Šosek.
1873	Přispěvky k české skladbě.	Fr. Bartoš.
1874	Platonovo učení o čtosti.	K. Veselík.
1875	Křemenové knihy, s osou souběžné broušené, a sídlová deska R./A.	Dr. Fr. Kolářek.
1876	Kantovy kategorie se stanoviska filosofického realismu.	J. Kapras.
1877	O českém datvé, prostém i předložkovém.	Fr. Bartoš.
1878	Idea Platonova a Kantova.	K. Veselík.
	Ukázka z překlada Sofokleova Filokléta (vy. 897.—1080).	"
1879	O základních zákonech psychofysických.	J. Kapras.
1880	Ukázka překlada Sofokleova Oidipa na Kolonn (vy. 1.—509).	Fr. Věšák.
1881	O metodách psychofysických.	Jan Kapras.
1882	O charakteristikách.	Dr. G. Gmss.
1883	Systematicky seznam mekkýšův okolí brněnského. Pan Vilém z Penzleina, tvůrce památné smlouvy Svatováderské v r. 1517.	Josef Ullrichy.
1884	Co soudil a učil Plato o umění technickém.	Fr. J. Rypáček.
1885	Obsah, kompozice a účel Platonova dialogu Lysida.	C. Vávra.
1886	Slyky Slovanské polabských s říší německou za krále Jindřicha I. a císaře Othry I.	A. Kunz.
1887	Rosliny vstavačovitě (Orchideae Juss.), jejich tvar a rozšíření.	Rudolf Dvořák.
1888	Prof. Theodor Lazar.	Dr. Edv. Formánek.
1889	Uvedení do studia Tyrnských not.	Fr. J. Rypáček.
1890	Fomér císaře Fridricha III. k Uhrinu za krále Ladí- slava Fohroba a Matyáše Corvina až po mir sopronský (1453—1463).	Ant. Kronkl.
1891	Okružnice nebo zakrytí hvězd měsícem.	Rud. Dvořák.
	Urala o některých zprávách o Herodotovi posud za právé pokládáných.	Karel Minarik.
1892	O chronologii některých Herodotových cest.	Dr. Jan Korec.
1893	J. A. Komenského myšlenky psychologické (o přiro- zenosti lidské a o smyslech zevnitřních).	Jan Káprás.
1894	Několik kapitol z mikroskopické techniky.	Ant. Nosek.
1895	O držce komety 1880. II.	Dr. Jan Mayer.
1896	O vzdělání aesthetickém na středních školách.	Tomáš Slény.
	Erbenova „Kytice“ po stránce aesthetické s rozhořem „Pokladů“.	Dr. Frant. Šujan.
1897	Paměti a zápisy Smila II. Osovského z Donbravice a na Třebětí.	Fr. J. Rypáček.
1898	Prof. František Bálák	Kar. Kořínek.
1899	Seznam spisů v učitelské knihovně.	Jan Káprás.
1900	Seznam spisů v učitelské knihovně. (Pokračování)	Jan Káprás.
	O měření zářků.	J. Karásek.
1901	Lit. činnost Vlad. Štastného.	Dr. J. Korec.
	Tělocviki a hry.	Jaroslav Karásek.
1902	Prof. Dr. Eduard Formánek. (S polobiznou.)	Fr. J. Rypáček.
	Seznam spisů v učitelské knihovně. (Dokonceni)	Karel Svoboda.
	Persana Sa'áho myšlenky o vychování.	J. Entlicher a Fr. J. Rypáček.

Čtyřicátý

PROGRAMM

prvního českého

GYMNASIA STÁTNIHO

V BRNĚ

Koncem školního roku 1906-1907.

OBSAH:

1. Decimus Ausonius Magnus: Mosella. Přeložil a úvodem opatřil Rudolf Neuhöfer.
2. Zemský inspektor školní Jan Slavík. Nekrolog od Fr. Jar. Rypáčka.
3. Zemský inspektor školní Václav Royt. Nekrolog od Dra. Frant. Šujana.
4. Suppl. učitel Josef Oharek. Nekrolog od Fr. Jar. Rypáčka.
5. Školní zprávy od ředitele ústavu za přispění sboru.

V Brně, 1907.

Tiskem mov. akc. knihtiskárny. — Nakladem vlastním.

nské vždy po- onec jeho, štání išního antia ny a tnsit onala že the- sídla novu oval il za ům, 3**); selle skou však ii na nius 375 riku, najiti porně 1*

Decimus Ausonius Magnus: Mosella.

Přeložil a uvodem opatřil RUDOLF NEUHÖFFER.

Úvod.

1. Básník a dílo jeho.

Mezi básníky, které sluší pokládati za poslední zástupce pohanské poesie římské za doby křesťanství nově se vyvíjejícího, zachová si vždy čestné místo Decimus Ausonius Magnus*).

Otec jeho, Julius Ausonius, slavný lékař v Burdigale (Bordeaux), povýšen císařem Valentiniánem I. (367—375) za senatora a stav se na konec praetektem v Illyriku, zemřel v devadesáti letech r. 378 po Kr. Syn jeho, narozený kolem roku 310 v Burdigale, nabyl doma dobrého vzdělání u svého otce, později u svého strýce, Aemilia Magna Arborea, nejslavnějšího rhetora té doby v Tolose (Toulouse); když Arborius povolán do Byzantie jako vrchní vychovatel císařských princů, odešel Ausonius do své otciny a chodil do burdigalské školy řečnické. Jako mladý muž oženil se s Attusí Lucanou Sabinou ze vznešeného rodu senatorského, jež předčasně skonala v 28 letech zanechavši choti tři děti. Vzděláním vynikal Ausonius tak, že r. 334 byl povolán na školu burdigalskou za učitele grammatiky, později rhetoriky, a byl jím po třicet let. Asi r. 365 odešel do Trevíru, tehdejšího sídla císařského, neboť panovník Valentinián I. světil mu čestný úkol, výchovu šestiletého syna Gratiana (nar. r. 359), ježž otec 24. srpna r. 367 jmenoval spoluvláděm. Je nespornou zásluhou Ausoniovou, že Gratiana vychoval za císaře dobrého. V průvodu obou účasten byl r. 369 výpravy proti Alemannům, kteří poráženi nad řekou Neckarem, nad prameny Dunaje, a u Lupoduna**); na zpáteční cestě do Trevíru nadšen byl opětným návratem k řece Moselle tak, že ji opěva v stejnojmenné básni jako čestnou koňsr obdržel suevoskou dívku Bissulu, kterou rovněž oslavil v něžných verších, dochovaných však jen zlomkovitě. Císař Valentinián I. skončil 17. listopadu r. 375 v Pannonii na výpravě proti Quadům, a nastoupil syn jeho Gratian, za něhož Ausonius postupoval v hodnostech: máje již od r. 370 titul comes, stal se roku 375 quaestor sacri palatii, r. 378 praefectus praetorio v Gallii, později i v Illyriku,

* Podrobný životopis, chronologická data a rodokmeny příbuzenstva lze najíti u Peiperia v krit. vydání, str. LXXX—CXVIII.; nejnovější obšírné poučení souborně podává Martin Schanz, RLG, IV. díl, I. částka, 1904, 20—40.

** U Lupodunum je buď Laufenburg, buď Ladenburg vých. od Mannheimu.

Italii a v Africe společně se synem svým Hesperiem*), až konečně r. 379 jmenován konzulem spolu s Olybriem, dosáhnuv tím nejvyšší hodnosti státní, z níž těšil se tak ještě jako kdysi Cicero**). Ale císař Gratianus byl utracen 25. srpna 383 v Lugduně (Lyon) Andragathem, důstojníkem usurpátora Maxima, jenž však rovněž zahuben násilně r. 388, byv před tím poražen Theodosiem. Všecky tyto žalostné události přežil Ausonius v Trevíru, odkudž za této doby po dvacetiletém pobytu v krásném kraji moselském uchýlil se do jilhofrancouzské vlasti své. Tam strávil klidné šťastné stáří as do roku 393, oddávaje se básnění a studiu, cten jsa i slaven široko daleko. Z přátel byli jemu oddáni a často s ním vyměňovali dopisy řečník Q. Aurelius Symmachus (345—415), Paulinus (353—431), jenž však zavrhl myšlenkový svět pohanský a dav se pokřtiti kolem r. 390 byl knězem ve Španělsku a později biskupem v Nolě, konečně Anicius Sextus Petronius Probus, konsul r. 371, oslavený v básni Moselle vv. 409.—413.

Ausonius odkaz literární obsahuje přes půl čtvrtá sta čísel, z části prosou, většinou veršem psaných, jež Peiper dělí na 23 skupiny (z nich XXI. a XXII. nepravě). Ale přes tento značný rozsah dlužno říci pohrbitu, že ztrčující přeprave těchto skladeb třeba název „báseň“ v pravém estetickém významu slova naprosto odepřiti. Na Ausoniovi se ukazuje nejlépe, jak prázdny obsah lze zakřítí dovedně přejatou frází z autorů cizích: neobvyčejně sečetlý v klassických básních, umějíci Vergíliia úplně z paměti (— pověštný Cento nuptialis, čís. XVII., slátán je z veršů Vergíliových s úzasnou dovedností —), hrál si s těmito naučenými frásami, užívaje jich i v látce malicherné. Sem patří většina básní: I. Praefatiunculae, II. Ephememis, III. Domestica, VI. Epitaphia heroum, qui bello Troico interierunt, VII. Eclogae, XI. Ordo urbium nobilium, XIII. Ludus septem sapientum, XV. De fastis, dvě sbírky epigrammů (XIX. a XXIII.) a ojedinelé básně, čís. VIII. a XVI. Vysvětliti třeba i káz ten bombastem a rhetorisnem, jaký už od I. stol. po Kr. zmocnil se poese římské. Skrupin XII. sam básník nazval přímo hříčkami (Technopaegion): verše končí nebo začínají se sloven jednoslabičným, počet slabik jednotlivých slov ve verši stoupá od jedné do pěti (tak zv. versus rhopalici), mísi se latina s řečtinou atd. Tím stává se poese jeho učenou a uměle přibuzných (IV. Parentalia) a učitelů školy burdigalské (V. Commemoratio professorum Burdigalensium).

Odtud lze si vysvětliti, že objevují se tu i básně obsahu křesťanského hned vedle poese přeplněné pohanskou mythologií. Ausonius patně jako císařský vychovatel stal se oficielně křesťanem, ale náboženská a mravní podstata křesťanského náboženství zůstala ho vzdálena. Přes to však nelze naprosto Ausonia odsuzovati: muž ten básnické nadání měl, jenže utápěla se tato „jistra božská“ v přívalu frází stereotypně již užíváných, jež poznal z poese klassické i z jejího neustálého napodobení za století následujících. Jako Gall je živé, pohyblivé leory mále laetum serena fronte ingenium, jež chváli na obyvatelích při řece Moselle; má jemný smysl pro krásnou formu, dává se upouatí půvabem přírodním a šlechtynými činy lidskými. Takovým jeví se nám v básních zlomkovitě zachovaných, jež oslavují zápatou Bissulu (čís. IX. Peip.), v listech, zvláště s Paulinem vyměňovaných (XVIII. 24.—32.), jimiž marně se snažil, aby ho odvrátil od přestupu na křesťanství, zvláště pak v básni Moselle (čís. X. Peip.), jíž dle našeho soudu dlužno považovati za hlavní dílo Ausoniovo.

*) V tomto přidělení syna k úřadu sledává Schanz jemný způsob odsatření Ausonia z veřejné činnosti.

***) Císaři odvrátil se Ausonius děkovným listem (čís. XX. Peip.), frasovitým to panegyrikem, jaké byly za dob císařských v oblibě.

2. Báseň Mosella.

Báseň Mosella vznikla nepochybně r. 371 (svědčí o tom narážka výše zmíněná na konsulat Proby) a napsána byla patně v Trevíru (v. v. 448 nsl.) z podnětu rovněž nahoře připomenutého: Ausonia nadchl k básni pohled na moselský kraj, když se vracel z výpravy proti Alemannům. Ale výprava byla podniknuta dvě léta před tím; proto pravděpodobna je vípná domněnka Schanzova, že Ausonius složil báseň tu jakožto chvalozpěv císařského města sídelního, místo však oslavy města samého obrátě zvojlil si velobení řeky, plynomci kol Trevíru. Lze k tomu připojiti, že Ausonius vymá si jen dolního toku Moselly, čímž myšlenka ta ještě více nabývá výry.

Řeka Mosella, levý to přítok mohutného Rýna, vzniká ve Vogesách a obloukem protéká v délce 505 km území francouzské a německé; splavná jest v 344 km; od Trevíru konají plavbu dvě společnosti paroplavební. Právě však od tohoto města plyne Mosella velmi klikatým tokem mezi břehy příkrými a skalnatými, na nichž se rodí výborné víno moselské; plavba je tu sice zdoluhavá, ale přírodními půvaby oplývá kraj okolini velice. Není tedy divno, že i starověký básník povzbuzen byl k složení básně, popisující přednosti a krásy, kterými řeka i sousední území vynikají.

Myšlenkový postup básně*):

A. 1.—22. Básník vrací se z výpravy proti Alemannům od řeky Neckaru, u města Vinctu — nynějšího Bingen — přejde menší rýnský přítok Navu (Nabe) podél bojiště, na němž r. 71 Sextilius Felix za války batavské porazil Tudora (Tacit. Hist. IV. 70.), a srovnává hyperbolyku bitvu tu s pověstnou porážkou u Kanen. Cestuje tak z v. římskou cestou podél lesnatého, málo obydleného Hunsricku přes Dumnissus (Kirchberg a Denzen), Tabernae (Stumpfner Turm) a kolonie Sauromaty, kteří tu byli usazováni v nezalidněné krajině, až překročí hranice Germanie a Belgie u města Noinagu (Neunagen) při řece Moselle. Kdežto koruny stromové mu ve hvozdech zastíraly klenbu nebeskou, zde na Moselle překvapují ho jasné nebe, čistý vzduch a krásná scenérie (villy, vinohrady, tichý proud říční), jež ho upomíná na slunný kraj u rodného města Burdigaly.

B. 1. Vv. 23.—47. Všeobecná chvála Moselly: Úrodný kraj, císařské sídlo v Trevíru, splavnost, klidný proud nezadržovaný ostrovy a peřejemi, zpětný tok způsobovaný plavbou proti proudu, běhy bez rákosin a močálův**).

2. 48.—74. Chvála vln neobvyčejně průzračných.

3. 75.—149. Ryby, jichž básník připomíná pátákrát druhů: capito, tloušť či kleně (Squalio dobula), salar, pstruh (Trutta fario), rheado, mihule (Petro-myzon marinus), umbra, lipan (Thymallus vulgaris), barbús, parma (Barbus fluviatilis), salmo, losos (Salmo salar), mustela, mňk obecný (Lota vulgaris), perca, okoun (Perca fluviatilis), srovnávaný s parmicí karmínovou (Mullus barbatus), lucius, štika (esox lucius), tinca, lin (Tinca vulgaris), albunus, bělice či ouklej (Alburnus lucidus), alansa, placka či podmořanka (Aloosa vulgaris), sario, pstruh lososový či stříbrný (Salmo trutta), gobio, řízek obecný (Gobio vulgaris), konečně jaseťer, jež Ausonius mylně zve silurus, t. j. sumec, který v Moselle se nevyiskytá, srovnávaje ho s velrybou (ballena***).

*) Obsah tento nahradí čtenáři poznámky, jež by nutno bylo připojovati k jednotlivým veršům.

***) Básník tu hyperbolisuje, neboť ve skutečnosti má Mosella břehy skalnaté a ostrovy dosti čisté.

****) Ryby tyto popisuje Ausonius dosti nepřesně, takže u některých jsmé na rozpacích, které básník myslí (hlav. rheado, mustela). Vytkl to Ausoniovi již přítel Symmachus ve svém listě (u Peipera, str. 142, 20—35), kde na konec ironicky se ho táže:

4. 150.—199. Oslava v inohradův. Básník srovnává vinice ty s révou přetnou na hoře Gauru u Neapole, na poloostrově Rhodospském, Pangajském a Ismarském na Balkánském poloostrově, na vyšinách kol řeky Garumny (Garonne). Chváří plně vlnatě, jímž, zpodobí-li se, cestovatel i plavec se vysmívají: popisuje klamavě obrazy řeky zrcadlící se v hladině říční. V to vložem (169—189) exkurs o laškovných hrách Satyrů s vílami.

5. 200.—239. Lodní zápassy a hry na řece. Často lze viděti na Moselle veslařské závodů, jejichž pozorování odvrací rolníka od práce. Básník srovnává je se zápassy, jímž na rozkaz Veneřin Amorové v zátoce Kumské u Neapole opakovali slavné Augustovo vítězství nad M. Antoniem u Acta r. 31 před Kr., jakož i s hrami na jezeře Avernském pořádanými na paměť přemožení S. Pompeia r. 36 př. Kr. u Naulochu blíž Myri. Obrazy svými v hladině klamání jsou veslaři právě tak jako dívka, jež po prvé spatří svůj obraz v kovovém zrcadle.

6. 240.—286. Rybolov koná se síť vlečenou na laně, síť volně plující za pomoci korokových závesův a udičů. Třetí způsob lícen jest obšitně, zvláště zmírání ryb na souši a jejich zoutalé pokusy zpětným vyšvihem klesnouti do vody. Nezkuseny rybář se vrhá za nimi (srovnání s mytickým Glaukem Anthedonským).

7. 287.—348. Villyy na březích Moselly. Vší té podivané užívají obyvatelé pobřežních vil, které jsou stavěny s takovým vkusem, že i slavní stavitelé a technické starých dob mohli by přijmouti jejich autorství: mytický Daidalos, jenž na dveřích Kumského chrámu Apollonova ve zlatě chěl vytepat nešťastný skon syna Ikara (srv. Verg. Aen. VI. 14—33), Filon, stavitel athenského arsenálu namořního, mathematic Archimedes, jenž vynálezem válečných strojů zadržoval pád Syrakus (214—212) do rukou římských, sedm stavitelů slavených v desátem svazku spisu Imagines či Hebdomades polyhistora M. Terentia Varrona (116—27 př. Kr.), Menekrates jinak neznámý, Chersifron, hudovalatel chrámu Artemidina v Efesu, Iktinos, stavitel athenského Parthenonu, a Deinochares, jenž vystavěl palác krále Ptolemaia Filadelta (284—246) v Alexandrii, v chrámě pak za pomoci magnetu zřídili volně pry visící kovovou sochu sestry a spolu choťi královny Arsinojy*. Villyy při řece Moselle jsou umístěny různé: jedna na skalinatě výšně, druhá na ostrohu vyblhajícímu do řeky, třetí na zátoce, čtvrtá vysoko na pahorku s krásnou rozhlídkou, pátá na nízké lučině opatřena jsouc stihlou věží, šestá při umělé ohradě zřízené na chov ryb, sedmá na strmé, již zamčené hoře. Jsou tu i rozsáhlé síně, prostranná sloupotradí, parní lázně, jejichž návštěvníci raději ochlazuje se v řece než v bassinu nebo vaně. Celý rozkošný ten obraz připomíná divákoví lázni Bajských u Neapole, kde však vládne hyřivost, protiva zdejší prostoty. Do lícení toho vsunuta, patrně později, ve v. 287—297 část, kterou velebí se klid říčního proudu (oproči dravosti Hellespontu), jenž dovoluje tu rozmlouvati s břehu na břeh; ozvěna obojího hovoru setkává se ve středu řeky samé.

8. 349.—380. Přítoky. Z levé strany se vlévají do Moselly: Sura (Sauer) se svými přítoky Promoeu (Prüm) a Nemesou (Nims), pod Trevirtem pak potoky Celbis (Kyll), Salmona (Salm), Lesura (Lieser) a větší Alisona (Elz), tekoucí zřímým krajem. Na pravém břehu vtéká do Moselly nejmohtnější její přítok Saravus (Saar) u města Konzlu, pod Trevirsem Erubris (Ruwer), pohánějící mlýny a pily v mramorových lomech, u Neumagen pak Drathonus (Drohn). Hyperbolicky dí básník, že, kdyby byla Mosella naša

Quando tibi hi pisces in libro nati sunt, qui in ferculis non fuerunt? Za české názvy jsem díky povinen odborníku p. prof. Dr. Oldřichu Kramářovi.

*) Ausonius přičítá mu i stavbu pyramidy, na niž starí nejvíce se obdivovali úkaz, že za určité doby demí nevrtá stěnu.

svého Homera neb Vergílii, více byla by známa než říčka Simoeis, proslavená Homerem, a Tiberts, opěvovaný Vergíliem.

9. 381.—417. Obyvatelé údolí Mosellského jsou úspěštilí, ve válce cvičení, výmluvní, počtívi, jak býval M. Porcius Cato (234—149), a spravedliví, jak býval Aristides athenský (zemř. 467 př. Kr.). Ausonius slibuje ještě jedenkrát, že v nové básni oslaví vynikající muze tohoto kraje i jednotlivé stavby: rolníky, právníky, náčelníky městské, členy městského senátu, theory, spravedlivé praetektvy i Sexta Petronia Proba, jenž od r. 368 byl praefektem praetorio v Itálii, v Illyriku a Arice, a k této skutečné moci získal i titul nejvyšší, totiž konsulát, zastáváje r. 371 úřad ten spolu s císařem samým.

10. 418.—437. Vtok Moselly do Rýna. Básník žádá řeky Rýna, by radostně přijala Mosellu, ježto plyne od města císařského, spatřivši tam triumf obou císařů nad Alemanny. Rýn nemusí se obáhati, že pozbuďe významu; naopak nyní sesílí tak, že se stane obávanou hranicí proti kmenům germánským; památka na splynutí s Mosellou značí se bude i dvojnás hlavním ústím řeky Rýna do moře.

C. 438.—483. Závěr. Skromná tato báseň jest dílem Ausonia, narozeného v území galského kmene Viviskův v Aquitanii. Až císař vrátí básníka do vlasti, ozdobeného hodností konsulskou*, znova bude opěvovat Mosellu; v této nové básni zmíní se o městech, hradech, opuštěných tvrzích ochranných, o stavu rolnického i o řece samé. Mosella zaslouhuje, aby nebyla jen oslavována ve svém pořiči, nýbrž všude mezi vzdělanými lidmi. Vždyť nemohou se nad ni vynášeti ani řeky rodné jako země: Liger (Loire), Axona (Aisne), Matrona (Marne), Carantonus (Charante), Tarnes (Tarn) a Aturus (Adour). Slávu řeky Moselly poznají všeseka zřídla, jezera, řeky, hvozdy, alpské toky Druna (Drôme) a Druentia (Durance), mohutný Rhodanus (Rhône), jenž protéká městem Arelate (Arles) a dává jméno oné čtvrti tohoto města, která na pravém břehu se rozkládala (Dextra t. i. díl na pravém břehu), jakož i nejmohutnější řeka básnickovy vlasti, Garumna (Garonne).

Báseň vyniká, jak patrně z podaného obsahu, jasnou osnovou, vyčerpává látku úplně (opomíjíe jedině popisův měst a chvaly vína; a psána je s patrnou sympanií pro zvolené předmět. Různé hyperboly, nám snad někdy nechtuně, důžno omluviti náklonností ku přehánění římským básníkům vůbec obvyklou, jež průběhem století ještě se stupňovala, za to není tu téměř pověstně, unavující záplavy slov, jež vyznačuje mnohé básně moderní tak zv. popisné, líčící krásy přírodní. Jest tedy zajímavou úkazkou deskriptivní poesie z doby starověké. Právě-li M. Schanz na uv. m., že básně zřizávají nás chladnými, posuzuje ji dle našeho mínění příliš přísně; mnohem spravedlivěji a s většou pochvalou vyjadřuje se o ní nejnovejší F. Leo ve svém návrsu římské literatury**).

Báseň ta byla zřejmě velmi hledána; slavný Symmachus v dopise, v němž se mzí na Ausonia, že mu neposílal této básně, praví (u Peiperu, str. 141, 9—10): voltat tuus Mosella per manus sinusque multorum divinis a te versibus consecratus. Venantius Honorius Clementinus Fortunatus (535—600), biskup v Poitiers, opěvuje Mosellu dvěma básněmi, III. 12, X. 9; v IX. století mnich Ermenrich v Elwangenu přijímal z Ausoniovy básně celé verše. Za doby humanistické po prvé ohlédna Mosella Thad. Ugoletem 1499 v Parmě, kdežto v editio princeps Ausoniové z r. 1472 ještě chyblí. Od té doby často vydávána i vykládána, ale namnoze chybně. Chváří ji Jul. Caes.

*) Básník vtípně mluví o ausonských (t. i. italských) svazcích prutů jako odznaků moci konsulské.

***) Obsažen v P. Hinneberga, Kultur der Gegenwart, díl I. část 8, 1905, str. 371.

Scaliger i syn jeho slavný Jos. Scaliger (1540 - 1609), jenž vydal Mosellu v Heidelbergu 1588; velice veleblí jí J. F. Gronovius (1611—1671): *Festivissimum et consulari ingenio dignum poema*. Duchta básně však správně pronikl teprve J. Fr. Christ ve svém vydání v Lipsku 1746. V nové době několikrát vydána s důkladnými komentáři: L. Tross, Hamm, 1821, 1824 (obsahuje popis všech vydání dřívějších), E. Böcking, Berlin 1828, Bonn 1842 a 1845 v *Jahrbücher des Vereines von Altertumsfreunden im Rheinlande* VII. 3, H. de la Ville de Mirmont, Bordeaux 1889 (velice rozsáhlé, obsahující všechny uchytky i tiskové chyby dřívějších vydání), C. Hosius, Marburg, 1894 (nejvhodnější k studiu), R. E. Ottmann při svém překladě, Trier 1894 (pouhý text), W. Haag, *Festschrift zu dem fünfzigjährigen Jubiläum des Friedrichs-Realgymnasiums in Berlin* 1900, 23—36 (často se uchytluje od běžného textu a přijímá konjektury Mirmontovy). Pro kritiku textovou důzno vyhledati apparatus kritický v souborných vydáních Ausonia od K. Schenkla (*Monumenta Germaniae historica. Auctores antiqui*, V. 2, Berlin 1883) a Rud. Peiperu (Lipsko 1886), z něhož se Ausonius obvykle čte (*).

Záhy vedeni Němci k tomu, aby básně, oslavující jeden z nejkrásnějších koutů jejich vlasti, překládali do svého jazyka. Hessel (v uv.) zmiňuje se o starých, dnes ovšem zapadlých překladech Röhdého, gymn. učitele v Trarbachu na Moselle 1782 (jen v zlomcích), Lassaulxe v Koblenzi 1802, Adama Soroka 1818, Karla Geiba 1822, Oppena v Kolíně 1837. Pro interpretaci ceny jsou dosud překlady Trossův v uv. vydání 1821, 1824 a Böckingův v uv. vyd. 1828, 1842, 1845 (překlad, pokud možno, věrný). Nové překlady podal Th. Vulpius (lahrb. für die Geschichte Elsass-Lothringens IV. 1, 1888 — překlad ten zůstal mi nepřístupným), Rich. Ed. Ottmann, Trier 1894 (překlad věrný, opatřený i podrobným úvodem, alfabatickým komentářem a původním textem), a Karel Hessel, Bonn 1894, druhé vyd. 1904 (překlad volnější, ale proto i čtenáře neodborníka asi více poutající). Kromě toho byla básně i volně parafrasována H. Viehöffem, Trier 1885, v rymovaných stancích, jenž vynechal však všechna místa nudnější; zcela samostatnou básně na základě Ausonia podal před ním A. Bacmeister, *Alemannische Wanderungen*, I., 86, Stuttgart, 1867, „přelozív“ Mosellu v osmiveršových rymovaných strofách. Tyto parafraze se čtou pěkně, ale stráží všechen původní ráz s básně, do-dávající jí moderního nádechu romantického. Také do francouzštiny přeložili básně E. F. Corpet, Paříž, 1887 a H. de la Ville de Mirmont, Bordeaux, 1889, který vydal i obsáhlou monografii *De Ausonii Mosella*, Paříž 1895. — Osnovou a myšlenkovým postupem kromě připomenutých komentářů zabývají se W. Haag na uv. m. str. 12—20. a R. E. Ottmann, str. 57.—68, jenž však v rozčleňování osnovy zabíhá příliš daleko.

Mapu poříci a toku Moselly mají z novějších vydavatelů Mirmont a Haag, jenž Mirmonta opravuje ve směru římské cesty z Bingen do Neumagen.

I za nové doby stalo se mnoho pokusův o oslavu Moselly veršem; Haag na str. 11. zmiňuje se o konkurenčních vypsaných v letech 1847 a 1897, k nimž došel neobčejný počet básní více méně zdatných. Jest zajímavo, že tyto nové písně o Moselle hlavně veleblí výtečně víno moselské, o němž Ausonius vůbec nemluví — popisuje totiž jen révu a vinohradky — snad dle Haaga proto, že mu nechtávalo. Ježto zvykl těžkým vínům jinofrancouzským**).

*) Toto vydání je základem našeho překladu; ve v. 206 přijímám doplněk Boeckingův.

***) Pokládám za milou povinnost svou poděkovati na tomto místě pp. prof. F. J. Rynáčkovi a prof. dr. Ferd. Kloučkoví, kteří přečetli rukopis ochotně a mnohým pokyem přispěli na zdokonalení jazykové stránky překladu.

Decimus Ausonius Magnus: Mosella.

Kvapicí Navu jsem přešel, již z vodstva stoupaly mlhy,
s obdivem na hrady zřev, jež starému přidány Vinku,
kdež pry Galie v boji kdys dosáhla italských Kanen,
bez pohbu na nivách čty kde tí, jimž nepomoh' nikdo.
Odtud kračče dál sám bez vůdce pustnou hájů,
nevída nikde tu stop, jež lidská nechala práce,
mljím vyprahlý Dummiss, kol něhož zde po vlaze všude
žízni kraj, též Taberny svažené plným vždy zřídlem,
lány, jež nedávno saurontským rolníkům dány:
konečně zřím až v Belgie hraničním pomezí město
Notomagus, Konstantin v němž měl proslulé sídlo.
Čistší tu plní vzduch kraj, též slunce zcela již jasné
stkrvoucí záři svou nám otevírá nachovou klenbu.
Zde již netřeba hledati nebe, jež temnotou lesní
zavěno tím, že haluze vzájemná spínají pouť:
nybrž přízračnou zář ni nachovou nebes báh nechce
tém, kdo zřítají, závřítět svt dne jasného volný.
Dokonce všecko mne hnalo svým lichotným na vnějšek vzhledem,
s vlasti bych srovnal je, s Burdigaly skvělé všim rázem,
tož vill štíty tu vždy jen na strmých vzyčené březích,
pahorky pokryté zelení rév, níž půvabné proudy
Moselly plynoucí v dál s vod tichounkým šumotem svojích.
Zdravím tě, řeko, ty slavená rolníky, slavená poli,
které Belgové za město vědčí, v němž vladař náš trůni:
řeko, jež stráně své máš kol porostlé vonící révou,
na březích porostlá zelení trav, jejich barvou se pyšniš:
nesouc lodi jak moře, a do vln svých klonic se plýmých
řeka jak řádá, i jezerům podobná skelnou svou hloubí,
schopná i těkavým tokem se bystřinám vyrovnat zcela,
chladivý skýtající nápoj, jímž ledové prameny předčís:
všecko, hle, pro sebe máš, co zřídlo, bystřina, řeka,
jezero, rovněž i moře, jež dvojitým proudem se vrací.
Plynouc ty kldným proudem vpřed, ni bouření větru
netrpíš, nesneseš stajených skal ni zápasů prudkých.
Nucena nejší ty bouřící vlnou tok zvýšit i dravost,
nemáš ty pády, jež uprostřed hladiny tyčí se výše,
v běhu jí poutána jsouc: nechť ostrov tí nevezme počty
pravého jména, když rozloučív vodstvo na dvě je tříšit.
Ty, jež dvojit sis zvolila směr, též opacným proudem

stěkaš, do vln že vzdutých tam tlukou kmitavá vesla,
 jakož i tím, že po březích lanem, jež nezemlí nikdy,
 vzpínají plavci na špi své vždy stožárů pouta.
 Kolikrát jímá tě div, když v proudy zpětné se díváš,
 myslíc, volnější skoro že po proudě vlny tvé plynou?
 Nekryje břehů tvých rákosin lem, jenž močály rodí,
 v líném toku ty břeh svůj nekryješ nečistým bahnem:
 bez kalu stoupají nohy zas čisté v plynoucí vlny.
 Jdi si a pokrývej podlahu fryžáky deskami hladkou,
 mramornou hladnu stru v svém atriu s ozdobyhým stropem!
 Já však pohrdna tím, co získané bohatství skývá,
 přírody dluh klanět se budu, kdež chudoba vnutkáv
 hrozná nehýří nikde, jež plesá jen ze zbytků jmení
 Písciina pevná břeh zde pokrývá smyvaný vodou,
 šlepeje, jež jsi tu vtísk', tvar trvalý nezdrží nikdy.
 Ve skelných hlubinách zříš skrz hladkou hladnu tvář svou,
 tajnosti řeky tu nemale: právě jak blažící vzduch též
 volným se otvírá vstupem všem jasným pohledům lidským,
 takže ni větrové mírní ti nebrání, patřš-li v prázdnu,
 tak, co noří se v hloub, zrak vnitřkem napíatý pozná,
 tůně i tažená řiš se volnému otvírá žření,
 vody-li zvolna plynou a postup průzračných vlnek,
 v duhovém odkrývá světlé všech tvarů změněné množství:
 tím, že lehký běh vln vši zbrázděnou písčinou zmiřá,
 tím, že schýlené trávy se v zelené kmitají hloubi;
 bylíny pak, jež zmiřány jsou v svých domácích vodách,
 v zákmitech snášejí údery vod, že zřejmý i tajný
 kámen je nám, a křemen se liší v zeleném mechu.
 Takový šíří se břeh tam Britanám pohorským zcela,
 když řas zelených dav a nachový obnaží korál
 odliv i bělostné perly, ty hledané zárodky lastur,
 po nichž touží dav, i pod vln bohatým množstvím
 tvoří z nich podobné šperky, jež podobny našim jsou skvostům.
 Nejřinak vespod radostných vln tě Mosely klidné
 odkrývá kamenků přidanou směš tvar odlišná barva.
 Zrak tvůj napíatý přec svým kmitáním unaví stálým
 hravě tu plující ryby, jež z ruky se vysmeknou lehce.
 Nelze však kdekterý vypočíst druh ni zkrivený pohyb
 ani přechetné houfy, jež proti proudu zas plují,
 jména ni potomky všecky, jež rod ten vychoval četný,
 nemohu říci a nesvolí ten, jenž druhý díl moci
 nad světem má v svou trojzubeč mořský ochranu přejev.
 Ty mně, Naiado, vílo, co sídlíš na říčních březích,
 vypočti sbory ryb šupinou krytých a vykládej, jaký
 sinavou řekou dav tvoří v jasném řečišti plyne.
 V písčinně travnaté tloušť tam stkví se šupinou krytý,
 maso jenž příjemné má a husté je prorostlý kostim,
 na jídlo kterého schovat děl nelze než dvakrát třé hodín,
 pstruh též, po těle kryt jenž hvězdami rudého nachu,
 mihule dá, v níž neškodí kost svým jedlíku hrotem,
 lípan kmitný, jenž klame tvůj zrak svým plováním rychlým.
 Ty rovněž, zmiřaná ústím Saravu, křivo, jenž proudíš,
 tam, kde šesterá úsí kol skáhatých plířů hloučí,
 když jsi veplula v proud, jenž o mnoho větší má význam,

40
45
50
55
60
65
70
75
80
85
90

bez pout provádíš své, parmo, pohyby volně,
 lepší jsouc, čím věkem jsi dál, neb tebe jen stihl
 z tvorstva, které tu dýše, věk staroby beze vši hany.
 Tebe též, losose slavný, jenž rudým masem svým záříš,
 nepřejdu, který ocasem svým v kmit široko pleskáš,
 tak že od hloubi vln lze údery v hladině znáti,
 když tvé pohyby skryté se na vodě projeví klidné.
 Pancíř šupin kryje tvou hruď, však na čele kluzký,
 losose, jsi, jenž zjevíš se na stole, volba kde těžká:
 chová-li tebe kdo děl, ty bez zkázy dobu tu snášíš,
 skvrnami na hlavě zřejmý, však ze zadu tlusťoučké tělo
 houpe se jakož i břich, jenž přetučným oplyvá masem.
 Ty, jenž v illyrských bahnech, jak dvojimenný tvoří je Hister,
 mnku, jsi chytán, když zjeví se v hladině plovoucí pěny,
 do našich zbloudilý vod, by veselé Mosely proudy
 zbaveny nebyly tebe, jenž slavným vodstev jsi syrem.
 Jakou tě příroda skrštila barvou! Tu se svrchu černé
 šíj svou značí nám body, jež obcházi žlutavá čára;
 kluzký pokrývá zadek ti tmavě zmodralá barva;
 do středu těla jsi nápadně tlusný, však odtud již suchou
 koží drsno tvé tělo až v ocasu nejzazší konce.
 Okouna nesmílím též, vždyť stkvošem je bohatých hostin,
 jediný z říčních ryb, jenž cenou rovná se mořským,
 schopen, by v závody šel i s nachovou parnicí mořskou:
 chut tvá není nám mldá, a dluh na pevném těle
 sruštají zářezy svými, leč kost zas dělí je snadno.
 Štika tu posměchu v plen svým „Lucius“, přijmením daná,
 vládkyně rybníků, sok největší zvůlcím žábám,
 duitny v moci má všude, jež rákosin skryty i bahnem.
 Ryby té nevolí nikdo, když hostin určuje pořád,
 za to však s protivnou vůní se v kuchyních gýmaných vaří.
 Kdo však, lidu tu stravu, by neznal zelených línů,
 rovněž i bělice, chlapeckých udic jež bývají kořist,
 na kamnech syčící též, jak pamlsky chudiny, placky?
 Tebe, jenž druhů dvou střed, však obě jsi, ale i záděné,
 jenž přece nejší nám pstruh, však losos ne rovněž, ty pstruh
 stříbrný, který jsi chytán, věk máš-li uprostřed obou?
 Ty též, v zástupcích ryb jež říčních jmenovat dlužno,
 řízku, jenž nemějš víc, než dělá dlaň bez palce dvoji,
 přetučný, oblého těla, jenž jiker plně máš lúno,
 hřivu přejev i parmy, již vously splývají od úst.
 Ted však, jesetře zdatný, tě oslavím, zvíře jsi mořské
 bezmála, o němž já mním, že delfin to takřka je říční,
 natřený atticým na zádech olejem: vodou tak mocně
 šineš se vpřed a dlouhého těla jen rozvíjíš zřídka
 pohyby, zdrží-li mlčky je tok neb rákosí říční.
 Však když klidnou svou ty po proudě plaviš se cestou,
 tobě i zelené břehy, ryb modravý národ se dívá,
 nad tebou zásnou průzračné vody: ven rozléká z řeky
 mocný se proud, a vrchní z okrajů vyplynou vlny.
 Jak as velryba kdys tam v Atlantském chová se moři,
 když jest větrem neb pohybem svým až ku břehům zemským
 zahrnana: kyjí tu třišťené moře a veliký zdvíhá se příboj,
 sousední bojí se hory, že zjevem tím stanou se menší.

95
100
105
110
115
120
125
130
135
140
145

- Tato však velryba klidná, jež pluje Mosellou naši,
zhouby vzdalena jest, jak zdoba jsouc přídána proudu.
Však již spokojen buď s tou prohlídkou tekoucí dráhy,
houří kluzkých ryb, též s čítáním četných těch davův,
jiný nechtí předvedou div nám nádherný vlnice krásné,
těkavý dráždí at zrak, co Bakhos poskytl lidstvu.
Tam, kde vzlýčený šifť výš dlouhým hřebemem pne se,
skalisko, slunný i hřbet, stráž úvalu, zátezy horské
řevou se vzlýčují zvolna jak v divadle přírodou vzniklém.
Tak i Gauruský vrch as zelená nad mořem thrackým;
Rhodopu též, a Pangaiské hory se stkvějí svým vínem;
Tak se Ismarský vrch as zelená nad mořem thrackým;
vlnice tak v mě vlasti tok zdobí Garmuny žlutý.
Dokonce v nejvyšších temenech hory, jež v úval se sklání,
posázen říční je lem vždy zeleným Bakhovým darem.
S chuti tu pracuje lid, i rolníci v námaze spěšné
na vrchu nejvyšším tuží se kvapně i skloněném hřbetě,
o závod prázdňným škádí se křikem. Tu samotný chodec
po břehův okrajích jde, tu plavec, jenž po lodi jede,
potupnou zpívají píseň všem zpožděným; ozvěnou zazní
skalina jim, les věčně se dimoucí i koryto říční.
Divadlo však, jež skývá ten kraj, lid nebaví pouze:
větil bych, s polí že Satyři s vilami modrých zraků
v okrajích břehů se kdes zde k vespolným scházejí stvkům,
Pany kdy s kozimi běhy tu bujirá láskovnost dráždí,
do vin že skáčí náhle, by báživě pod vodou sestry
děsili bijíce v proud těl tlukotem neznalým plavby.
Často i ze středu vrchů, když odňala sládonké hrozny,
říční Panope k svým tam pohorským přítelkám prochá
Fannům smélosti známým, tož dožstívám venkovských luhův.
Když pak ohnivé slunce se zastaví v půli své dráhy,
v zátoce společné pry, jak Satyři, vodní tak sestry,
družné konají reje, žár přilíš-li planoucí skývá
chvilce, v nichž vzdálit se lze vši schůzky s národa davem.
Tehdy laškují vlny v svých zátočkách skáčíce rodných,
ztápějí Satyry v proud, jim plování neznalým zcela
z objeti rukou prchájí v ráz, kdy zklamání byvše
smekavé chápou údy, leč laskají plynoucí vodou.
Zjevy ty však, jež nemohl zří zde nikdo ni seznat
pohledem, z části jen lze mi tu říci: nechtí skrytív jsou taje
svěšené, účtů jež chci, v svých říčních na věky prouddech.
Zřejmě však sledovat onen lze zjev, když sinavá řeka
stinný vrch zrcadlil v sobě, že listím krytí se zdají
říční vlny, a proud jak posázen celý je řevou.
Jaký to nádech hladina má, když vyvede pozdní
stíny večerní hvězda, hor zeleni Mosellu kryjící!
Celá pak temena plují vln v kmitavých polýbcech, chví se
cízi tu réva, a v zelených bují vinohrad vlnách.
Šaleny přičítá plavec i vyhonky zelené v řece,
plavec, jež dřevěný člun v dáí říční hladinou nese
v prostřed pravě, kde splývá v proudě mátožný obraz
vršků a podob, sousední meze kde spojuje řeka.
Jak též půvabný pohled nám takové divadlo skývá,
ve středu proudů kdy závod veslařské vedou tam čluny.

150

155

160

165

170

175

180

185

190

195

200

- různé obraty číní, a podél zelených břehů
rašící vyhonny tepou, jež v požatých vznikají luzích!
Řidiči bystří jak tuží se v záti i na přídi lodní,
jakož i chlapců ten houf, jenž téká hladinou říční,
vidí-li (rolník tam, kde zelený břeh se výš tvčí,
nedbá, jak) mjíj den, hře raději před svojí práci
přednost dá; vděk nový tu staré zatlačí strach.
Na jaké polhíží hry tam Bakhos v zátoce Kumské,
po hřbetě řevou když pokrytém jde, jež společnosti Gaurus
tvoří, neb vlnící onou, již Vesuv dýmavý hosť,
Venus když radosti plna, že Augustus zvitězili stkvěje,
kázala laškovným bužkům, by zlou seč poznovu hráli;
bitvu, jakou kdys egyptské loďstvo i koráby římské
svedly, kde leukadský ostroh v své vládě Apollon třímá,
neb když poznovu Myskou řez, již Pompeius zdeptán,
v jezeře Avernském hrou kumské opáčí čluny;
neškodné sračky lodí, boj na moři vedený žertem,
na něž Pelorus zří, jenž Sicilský ovládá ostrov,
zeleným obrazem v hladině své moře opáčí sině:
tvářnost nejinou mládeží dá, jež odvahou plane,
mužnost, říční proud, i zobeč pestřého člunu.
Když však slunce je svým v ráz obleje planoucím žerem,
vytváří poznovu nám tvar plavců v kryštalné hloubi,
zlevuje skloněných těl nám opacně zkrivené stíny.
Pohyby čilé jak pravou i levou vždy násobí rukou,
jak řád změňvše vesel tíž vzájemně střídají lodní,
právě tak v obrazích vlnkých proud jiné podává plavce.
Lodní mužstvo samo se těší z obrazů těl svých
žasnouc, že podoby podává proud až do klamu věmne.
Jako když kadeří účes chče ukázat v úplné kráse,
třpytného zrcadla síklost, jenž v dálku šírou se leskne,
po prvě k světenky zrakům si chůva přiblížit troufá,
divenka veselá hrou se doposud neznámou těší
myslic, v pňvab že zří své rodné v zrcadle sestry:
polibky tiskne v třpytívý kov, jichž nespáčí nikdo,
jehlice vetčené opraví zas neb k okrajích čilka
vlasů se skroutušších proud zas prstý se srovnať snaží:
právě tak lodní mužstvo se při hře šálivé stinnův
raduje z dvojakých podob, klam s pravdou jevících spolu.
Snadný přístup pak kde dovolí producenti řeka,
po vši hloubi tu dav, jenž pustoší bohatství říční,
hledá ryby, hlubina které zde schraňuje španě.
Daleko ze středu proudů muž táhna vlnkavou šňůru,
vybírá houfy ryb, jež polapil uzlitou síti.
Druhý však tam, kde volným jen tokem se šine vpřed řeka,
napíná síť, již přídany korek dá se skalín chýje
Ten zas v plynoucí vlny se dolů se skalín chýje
skláni zkrivený hrot, jenž na prutě ohebném trčí,
metaje udičí, smrtícím kterou obložil soustem.
Jakmile však, té nezmajc lesí, ryb tékavá četa
ústy jí chytne a široký chřtan až ve vnitřní hloubi
pozná — žel, pozdě — ránu, již zasadí zakryté hroty,
záim co strachem se zmítá, už znamení svrchu se zjeví,
souhlasně kývá se prut, jak šňůra se kmitavě těse.

205

210

215

220

225

230

235

240

245

250

- Bez všeho prodlení teď ji zatěšenou úderem hluchým
obratný vyloví hoch ven na břeh: úhoz ten přejme
vzduch, jak mávneš-li bíčem si někdy v prostoru prázdném,
zahlučí váněk a zasycí vítr, jak hmul jsi všim vzduchem.
Chycené oběti však i přes suché balvany skáči,
bojí se smrtivých střel, jež nemá den nosící světlo.
Ryba, již v rodném proudu zůstala svěžest, zde v našem
malátná vzduchu, jež vdychala těžce, stráví svůj život.
Volný jen pohyb kmitá se tělem, síly jež trati,
ztuhlý dopouští ocas již sedni zachvěvy žítí,
zeřící jícen se nese mně, vzduch pak nabytý dechem
žabry pouštějí ven, být chtějíce bez vánků zhoubných.
Tak, vzduch v kovářské dlhě kdýž vzdouvá velké ohně,
střídavě otvory svými ty větry přijíme i tšni
záklópka vlněná k měchu se pojíc, jenž zroben je z bulku.
Však já zřel jsem i ty, jež ve chvění na prahu smrti
zbytky sebraly síl, v tom do výše vzepliaše těla
skloněná stěmhlav se vrhly až v řeku, jež stékala níže,
opět se zmocnivše vod, ač nad nimi zouřaly zcela.
Jinoch však, neschopen snášeti zmar, je napadá s výše,
neznalý isa, ba zrupnou plavbou je chytit se snaží.
Jednou tak v Boioiský průliv prý Glaukos, jež Anthedon zrodil,
jakmile smrtivě přijal jen chutnáním Kirčiny trávy,
bylínky zkusiv ony, jež mroucním se hodlily rybám,
v moře se Karpathské vrh' jak nový člen rodiny vodní.
Obratný v lovu, i síti i udici, Neřejské říše
lupič jak plul teď sám mezi houfy, které dřív chýval.
V takové shlížeji děje ty villy, jež velkou řadou
visí na stráních skal svým do výše čnějším štítem,
které děl v dvě proud, jenž uprostřed záhyby bloudí
plynmi zátok, a obydlí krásná břeh obojí zdobi.
Kdo by jen divil se sestské sláni, již Netely dcera,
Helle, nazvala, úžně kdo, již abydský hoch plul?
Kdo by moří se divil, jež mostem přepažili velkým
od břehův asijských perský král, kde vodami průliv
svými zbraňuje Evropě styk s vší asijskou zemí?
Není tu hrozné běsnosti moře ni šílicích větrův
zápasů lých: tu přes řeku řeč lze navázat lidem,
rozmluvy vzájemným dál pak hovorem spleťati vespól.
Přátelské hlasy, nesoucí pozdrav, tu směšují břehy,
hlasy, ba téměř i ruce; a slova, jež s obojí strany
ozvěnou zni, vln v středu se stýkající opáčí echo.
Kdo těch nescetých vil vzhled půvabný líčiti chce
popsatí schopen staveb je tvar, jda od villy k ville?
Dilem tím by Gorhyňský umělec nezhrd', jenž létav
založil Kumský chrám, jenž nešťestí Ikara syna
ve zlatě zvěcnit se snaže byl oteckým zasažen bolem:
Filon mi Kekropský, Archiméd ne, jenž sokem svým chválen
svarakusské války mu slavný prodloužil zápas.
Snad zde vytečné své lidské vytvory práce
mělo i mužů těch sedm, jež Varro v desátém svazku
oslavil, zde snad slavným Menekrat uměním proslul,
umělec též, jenž v Efesu slýnul, i v athenském hradě

- Iktrios, kterému sova, jsouc kouzelným natřena jedem
ptáčk všecek druh, láká jej svojím pohledem mliec.
Zde dlal muž, jenž Protemaiiv vystavěl palác,
Demochares, v jehlan čtyřboký do výše vztýčiv
pyramidu, která svůj stín si stravuje sama;
jenžž kdys k oslavě svazku král nečistě pokrevně lasky
do výšin Farského chrámu dal zavěsit královny sochu.
Magnet působí totiž svou mocí po klenbě stavby,
dívku poje tu k sobě, již železný k němu vlas táhne.
Protož nutno i věřit, že mužové taci neb rovni
jim zde v belgickém kraji ty lepě stavěli domy,
zřídliže na výších villy, jež řeku půvabně krášlí.
Jedna už polohou tyčí se výš tam na skalné spouště,
druhá zas na ostroh stavěna břehu, jenž vyblhává v řeku,
třetí zpět šinouc se vlastní si proud, jenž zátokou chycen.
Čtvrtá zabírá vrch, jenž nejvýše nad řekou strní,
takže si přes poušť i lán zde snadno osvojí přehled,
kraji pak požívá jakoby svých tím rozhledem zácným.
Dokonce villa, jež v úrodných lužích je na základ nízký
stavěna, vyzváží všecko, co příroda výšně skýtlá,
tím, že čnějící střechou výš do vzduchu sméle se tyčí,
jevíc vysokou věž, jak byla v Egyptě Fátos.
Jiná má přednost, že ryby, jež zavřela v hrozeném víru,
lápá na slunné půdě, již skahnatou nezoral nikdo.
Tato má oporou nejvyšší hřbet, kol plynoucí řeku
pohledem vídouc, jenž zaměřeným mrakem temní se valně.
Nač jen bych vzpomínal síni, v luk zeleni stavěných dole,
nač pak budov, jež svrchu se řadou stkví nescetnou sloupův?
Nač pak lázni těch, jež na břehu zřízeny parou
zaplní vše, když oheň čerpaný z planoucí výhně
valí sálavě teplo ven stěnamí dutými uvnitř,
kupě zavřenou páru, kdy plá žár, v chuchvalci shluky?
Zřel jsem, jak mnozí, ač znavení potem, přec pohrdli pyšně
nádrží lázně i chladem, jež zavřené koupěle skýtnou,
aby jen užili tekoucích vln, pak zbystrění proudem
hluchou plavbou svou proud studený tříštili na dvě.
Proto kdyby sem host až od kumských zavítal břehů,
soudil by, Baje že svůj zde v měřtku zmenšeném obraz
tomuto dodaly kraji; tak velika vyspělost, půvab
láká sem, však zábava přec tu nerodí přejých.
Než kdy přestanu již své sinavě opěvat proudy,
jmenovat, Mossello, tebe, jak rovna byla bys moři,
ješto v různých ústích se široko vlévají v tebe
nescetné řeky? Ač mohly by tok svůj prodloužit dále,
přece jen kvapí, by v tobě své skromně strávily jméno.
Vzdýti i zvýšená tokem, jež Promea, Nemesa skýřly,
Sura plí v tvé ne bez úcty vejíti vody,
Sura, vděčíc se tobě řek množstvím, jež po cestě sbírá,
s jménem tvým jsouc smíšena k větší slávě, než kdyby
s oteckým misla mořem své ústí neznama světu.
Tebe prudký Celbis i Erutbris mramorem slavný
kvačí co nejdřív se dotknout vln proudem oddaným službě:
Celbis, ježž zdananých ryb proslavil chov, však Erutbris opět
kvapným točením v mlyněch vždy kameny uvádí v pohyb,

- hladkým mramorem táhne píly, jež hlučivě skřípou,
bez ustání poslouchá hluk kol z obojích břehův.
Pomlím Lesuru matou i Drahona skromného vodstvem,
uvádět nechci ni proudů Salmony, zhrzené každým:
dávno již spoustou vln mne hučící Saravus volá,
lodi jež nosí, celým svým vzhledem: vzdýť prodloužil tok svůj
dlouhý, by unaven ústím se valil až v císařském sídle.
Alsonia není ho menší, jež tíše se ploužič
bohato pūdou, břeh omyvá láhů, jež úrodou slýnou.
Nescetné říčky, jak každou vlastní útočností natká,
chtějí být tvými. Tak velká chůžďost kvapící vlny
puďi neb povaha sama. A protož, Mosello božská,
Smyrna kdyby ti pěvce neb Mantia poskytla slavně,
v pozadí Simoeis byl by, jenž v trojských se vzpomíná krajích,
Tiberis též by si netroufal víc svou vynášet slávu.
Odpust též, jež Latia řeči je neznáma dosud:
Nemesis též, jež Latia řeči je neznáma dosud:
vzdýť zde císaři Rima své vladářské mívali sídlo.
Mosello, tobě buď zdar, ty plodin i mužů ctňá matko!
Tebe předací slavni, tě mužstvo cvičené válkou,
tebe vmluvnost krásňi, jež s řečnictvím závodí římským.
Dokonce přírody moc tvým světcům pevny ráz dala,
jakož i veselý mrav, jenž jasným čelem se značí.
Nejenom Rim smí chlubit se Katony s ryzími mravy,
nikterak sám jak rozhodčí v tom, co slušnosti a právo,
Aristid neskví se, staré jenž Atheny slavnými čini.
Než nač odbočil jsem tak přitíš povolv uzdy,
láskou k tobě ja zmožen proč slávu tvou zmenšuji? Schovej,
Muso, svou lyru a sledními zvuky rozechvěj struny.
Nadejde čas, kdy studiem já strast zátiší mímě
neslavného a v stáři výsluní život svůj trávě
touto čestnou láskou jméno si zjednáám, až mužů
belgických budu pět činy, mrav zděděný, zdobu tu slavnou:
něžné tkáti mi básně pak z jemných nití svých budou
pierské Musy a dílým vhodnou tu osnovu útkem
prokládat budou; i našim vřetenům dodá se lesku.
Koho snad nebudu jmenovat pak? Též rolníků klidných
vzpomenu, zákonnú znalcův i v řečnění zdaných,
moceně to ochrany vinným; všech předákův, radnice které
zřela jak z občanů první; též senátu vlastního městům;
takových též, co římské prosulá výmluvnost školy
přivedla stováním k slávě starého Quintiliana;
těch, již nad městy vládli a tribunál povznesti k slávě
prosty krve a sekvy, moci znak, bez cíží škody;
praejektů, kteří Britannum, sever jež zrodil, i kmenům
italským vládli vždy svou hodnosti druhého stupně;
muže též, který Rim, střed světa, i národ i senát
řídil, nemale jen své jméno na prvím místě,
ač přeč roven ja prvím: nuž, Stěštěno, odklid' ten omyl
konečně svůj a úřady vrcholíc získané dosud
del mu již nejvyšší stupeň vši pravdivé pocty, by vnuci
vznešení mohli ho dosici znova. Však počaté dílo
dotkáno bud, teď oslavu mužů dádouce stranou
slavme řeku, jež blažena jest svým radostným tokem

365
370
375
380
385
390
395
400
405
410
415

- po luzích zelených kolkol, a v řínské jí zasvětné vlny.
Otevři teď své záhyby síně i zelené vodstvem
roucho, Rýne, a vyměř prostor novému proudu,
bratrskou zvěščen maje být řekou; však odměnou nemáš
vodu jen samu, než protože řeka ta od hradeb plynouc
císařův sídla viděla trumf, jež slavil syn s otcem,
u Niktru nepřítel dav když zaháná a nad Lupodunem,
nad zřídlem Histru též, jenž kronice římské je neznám.
Skončen že boj, list ten teď z vavřínu přichází k tobě;
odtud jiné a jiné donese řeka. Dál spojení spjíte,
rudý okean vpřed svým moceným povzbuďte proudem!
Ty pak, překrásný Rýne, se neboj, že zdáš se nám menším:
závisť nemá tvůj host. Ty na věky získáš tím jméno:
proto ja bezpěčen pověst svou teď sestru si přiber.
Bohaté vodstvem i bohaté vřami, k oběma štědré
řečiště rozšíř v dvě jich výtok dvojimi břehy,
společně otevře dráhy jím tímto rozlišným ústím.
Toilk ti přibude sil, že Franků země se těse
strachem, i Germani s Chamavy: za pravou mez budeš vážen.
Z takové řeky ti jméno i rovněž vyplýne dvoji,
takže, ač jediný ze zřídla pluješ, zván dvouúhým budeš.
Tento zpěv já, jenž za původ vděčím Viská kmeni,
hostiným svazkům Belgů však nelša znám nedávno tepvy,
Ausonius, jméno to římské, než vlast i rodem
z kraje mezi Pyrenei horstvem a hranicí gallskou,
Aquitanie vesela mrav kde vrozený řídí,
odvážně skromnou písní svou pějí. Necht volno mi řeky
posvátne dotknout se jen tím prostým pokusem básně.
Netoužím po chvále, žďám spíš za milost. Mnoho máš takých,
vznešená řeko, již ve zvyku mají svém rozchvívat svatě
bojistské proudy a Aganippu vyčerpát celou.
Já však, ať jakkoli velká se zjevila nadšení mého
žlá, až v burdigalskou vlast, v můj útulek stáři,
Augustus, otec i syni, mé duše největší péče,
ausonským svazkem mne dářice průtův a kuruzským stupněm,
poslou, až dokončím úřad jak učitel císařský věrně,
šife pak vyličím tvou slávu, severní řeko.
Přidám města, kol nichž ty tichým řečištěm plyneš,
hrady, jež na tebe zří zdmi starými s hrozivě výše;
přidám táborů řadu, jež k ochraně stavený hranic,
teď však Belgům zdoiláným právě jsou spykání zasob;
přidám rolníkův stav, jenž na obou březích je štásten,
vyličím, uprostřed práce jak valíš se lidské i byčí
břehův lemu se tknouc, že bujnou v dvě úrodu dějiš.
Nepředčí Liger tebe, ni nepředčí Axona divá
ani Matrona, územi gallské jež od Belgů dělí,
ani Karanton sám, zpět Santonským přílivem vzdutý.
Ustoupíš, Duranský proudě, jenž z chladného horstva se valíš,
Galle za tebe umístí Tarna, jenž nosivá zlato.
Ten pak, jenž řítí se běsně stem balvanů, jež se v něm točí,
v nachové moře přeč tepvy, až vládcký Moselly božstvo
před tím uctí řádně, se Aturrus tarbelický vjele.
Mosello božská, nesoucí rohy, tě v círné třeba
slavit, ne snad jen v kraji, kde z horského vysouváš zřídla

420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470

zlativou zdobu, jež kráší tvé byčímú podobné čelo,
nejenom tam, kde klidný svůj běh luk záhyby valíš,
neb kde otvíráš ústí níž pod městem Germanuv svoje:
jestliže pochvalný hlas mou skromnou provodí báseň,
bude-li někomu vhod tou básní stráviti prázdení,
přijdeš do lidských úst jsouc veselým kochána zpěvem.

475

Tebe poznají zřídla i jezera bystrá i sině
řeky i letitý hvozď, jenž zdobou těchto je krajin:
Drna bude tě ctit, svých břehů nejistá tříšit
Druentia, alpské i řeky i moony, jenž městem
proudí dvojitým, Rhodan, by pravěmu jméno dal břehu:
siným jezerům já, všem šumícím do dáli řekám
tebe velebit budu i Garunně, velké jak moře.

480

Zemský inspektor školní Jan Slavík †.

Za minulých prázdnin dojetta z Prahy na Moravu neočekávaná a nedalá zpráva zarmocující. Vynikající, pečlivý a neohrožený organizátor českého školství středního na Moravě za let 1891—1904 zem. insp. šk. Jan Slavík, dne 2. srpna 1906 o druhé hod. rani náhle skonal na Smíchově rozednou a chronickým katarhem plicním a pochován byl dne 4. t. m. na Malvazince u Smíchova.

Poněvadž vyznačná a dlouholetá činnost Slavíkova souvisí bytně s velikým rozvojem českého školství středního na Moravě, jest záslužno, aby zachována byla vděčná pamět neuhavněmu vrchnímu správci školství tohoto v rodné vlasti J. A. Komenského.

Zvěčnělý zemský inspektor školní Jan Slavík pocházel z rodu rolníckého, dávno v Přelouči na Labi usedlého v království Českém. Rod Slavíkův rozdvojl se za prvé polovice XIX. stol. na dvě větve. Slavíkům „domským“ patřil veliký dům na Zátouženské třídě proti vchodu do městského parku v Přelouči, Slavíkům „důlským“ náleží pěkná usedlost rolnická v městské části „Na dole“ zvaná, jejíž pozemky se prostírají na polabských „Ostrovech“. Zemský inspektor školní Jan Slavík byl z větve „domské“ a narodil se v čísle 29. dne 29. listopadu 1842, kdežto žijící bratrančí inspektorovi, Josef Slavík, druhdy starosta městský, a Karel Slavík, učitel v Přelouči, vyšli z větve „důlské“. Vlastním bratrem inspektorovým (mladším) jest p. Václav Slavík, vrch. inspektor železniční v. v. v Hradci Stryském, u něhož bratr Jan jako profesor (z Hradce Králové) býval za prázdnin školních; nevlástiními bratry jsou Otakar, městský tajemník ve Dvoře Králové, a Gustav, hostinský v Bezděkově u Přelouče. Z ostatních příbuzných žijí svak inspektorův p. V. Flath, inspektor společnosti rak. uh. dráhy státní v. v. v Přelouči, a sestřenice A. Lihánská, vdova po kníž. lesníkově tamže. *)

Zemský inspektor školní Jan Slavík chodil nejdříve do obecné školy v rodném městě Přelouči, kde v katalogu školním roku 1851 (za správy vzorného učitele a vychovatele Jana Kudrnače) jest zapsán po německu „Johann Slavík“, a prospíval výborně (žánky z roku toho jsou zachovány v katalogu). R. 1852 byl v III. třídě hlavní školy trinitáské na Spálené ulici v Praze. Za rok potom přestoupil na akademické gymnasium tamže. Bydlel tehdy s Brnkem z Heřmanova Městce (pozdějším profesorem něm. techniky brněnské) a s býv. starostou a předsedou akciového cukrovaru v Přelouči Janem Dítětem. Za dob studentských o prázdninách pobýval u příbuzných ve mlýně „Pekle“ u Nasavrk, v krajíně známé přírodní krásou.

*) Za zprávy tyto i jiné uctivě děkují p. škol. řediteli Josefovi Neuhöfroví v Přelouči.

